



STRUČNI RAD

PROJEKT „S VJETROM KROZ TIŠINU“ – OKUPLJANJE GLUHIH I NAGLUHIH, OSOBA S INVALIDITETOM I DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU KROZ JEDRENJE

PROJECT “WITH THE WIND THROUGH THE SILENCE” – CONNECTING THE DEAF AND HARD-OF-HEARING, PEOPLE WITH DISABILITIES, AND CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL CHALLENGES THROUGH SAILING

Natali Žgomba¹, Damir Herega^{*2}, Jasna Lulić-Drenjak³

¹ Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, Viktora Cara Emina 5, 51 000 Rijeka, Hrvatska.

² Udruga gluhih i nagluhih Primorsko-goranske županije, Ulica Viktora Cara Emina 9, 51 000 Rijeka, Hrvatska.

ORCID broj: 0000-0002-3606-8272

³ Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, Katedra za fizioterapiju, Viktora Cara Emina 5, 51 000 Rijeka, Hrvatska.

ORCID broj: 0000-0002-1155-2113

* Autor za korespondenciju: jasna.lulic.drenjak@uniri.hr

SAŽETAK

Osobe s invaliditetom heterogena su skupina jer njihov invaliditet uključuje širok spektar različitih situacija. Invaliditet je prihvaćen kao koncept koji je nastao i razvio se kroz interakciju osoba s invaliditetom i okoline. Sport se pokazao kao izvrstan alat za inkluziju osoba s invaliditetom u društvo te ima brojne pozitivne učinke na pojedinca u smislu osobnog zdravlja, individualnog razvoja i poboljšanja društvenog aspekta života. Kod osoba s oštećenjem sluha jedrenje nije prisutno kao sport, dok je kod osoba s invaliditetom ukinuto paraolimpijsko jedrenje. Projekt „S vjetrom kroz tišinu“ ima dugačku povijest rada s gluhih i nagluhih osobama kroz jedriličarsko druženje te kroz razne aktivnosti tijekom godine. Danas okuplja sve osobe s invaliditetom unutar Udruge „S vjetrom kroz tišinu“, koja svojim aktivnostima pruža re/habilitacijski učinak na sudionike.

Ključne riječi: gluhe osobe, jedrenje, nagluhe osobe, osobe s invaliditetom, znakovni jezik

ABSTRACT

People with disabilities are a heterogeneous group because their disability includes a wide range of different situations. Disability is accepted as a concept that emerged and developed through the interaction between people with disabilities and their environment. Sport has proven to be an excellent tool for the inclusion of people with disabilities in society, offering numerous positive effects on personal health, individual development, and improvement in the social aspect of life. However, for people with hearing impairments, sailing is not available as a sport, and Paralympic sailing has been canceled for people with disabilities. The “S vjetrom kroz tišinu” project has a long history of working with deaf and hard-of-hearing individuals through sailing activities and various events throughout the year. Today, it brings together all people with disabilities within the “S vjetrom kroz tišinu” Association, which provides rehabilitative effects on the participants through its activities.

Keywords: deaf people; hard of hearing people; people with disabilities; sailing; sign language

UVOD

Pojam „invaliditet“ definiran je na različite načine od strane širokog spektra državnih institucija, organizacija i stručnjaka u svrhu programa, politike i drugih diskursa (1). Invaliditet se može definirati kao „svako stanje tijela ili uma (oštećenje) koje otežava osobi obavljanje određenih aktivnosti (ograničenje aktivnosti) i interakciju sa svijetom oko sebe (ograničenje sudjelovanja)“ (2). Dakle, invaliditet obuhvaća širok spektar različitih situacija zbog čega se osobe s invaliditetom (OSI) ne prezentiraju kao homogena skupina (3). Također, treba imati na umu da, prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, OSI-ji čine 16 % svjetske populacije, što ih čini najvećom manjinom na svijetu (3, 4).

U Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom „invaliditet“ se priznaje kao „koncept koji se razvija i proizlazi iz interakcije između osoba s oštećenjima i preprekama u stavovima i okolini koje sprečavaju njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima“ (5, 6). Upravo se kroz sport ostvaruje inkluzija OSI-ja u društvo, što doprinosi njihovu osobnom zdravlju (fizičkom, mentalnom i socijalnom) i individualnom razvoju (kognicija, vještine, samopouzdanje) te poboljšanju u društvenom aspektu (npr. socijalna integracija) (5, 7). Inkluzivna praksa OSI-ja u sport temelji se na „jedinstvenoj sposobnosti sporta da nadiđe jezične, kulturne i društvene barijere“, kao i na mogućnostima „strategije uključivanja i prilagodbe“ (8).

Sportski klubovi za OSI-je postoje više od 100 godina, a već od 1888. godine u Berlinu su postojali klubovi za gluhe sportaše, što označava razdoblje porasta interesa za sport među OSI-jima (9, 10). Također postoje podaci da su u razdoblju između kasne druge polovice 19. stoljeća i rane prve polovice 20. stoljeća postojali i natjecateljski sportski klubovi za gluhe osobe, slijepe osobe i osobe s amputacijama u drugim državama poput Francuske i Velike Britanije (10). U francuskom gradu Parizu su 1924. godine održane Međunarodne igre gluhih (Tihe igre) koje su imale sva obilježja olimpij-

skog pokreta, što ukazuje na početke integracije u društvo kroz osnivanje organizacijskih društava za OSI-je (10, 11).

Što se tiče sporta OSI-ja u modernije doba, razlikujemo tri skupine sporta OSI-ja – natjecanja za osobe s tjelesnim oštećenjima, natjecanja za osobe s intelektualnim oštećenjima i natjecanja za osobe s oštećenjem sluha (12). Natjecanja za osobe s oštećenjem sluha uključuju europska i svjetska prvenstva te Olimpijske igre gluhih (engl. *Deaflympics*). Olimpijski sportovi trenutačno zastupljeni na Olimpijskim igrama gluhih su atletika, badminton, košarka, odbojka na plaži, kuglanje, cestovni biciklizam, nogomet, futsal, golf, rukomet, judo, karate, brdski biciklizam, orijentacijsko trčanje, streljaštvo, plivanje, stolni tenis, taekwondo, tenis, odbojka, hrvanje slobodnim stilom, hrvanje grčko-rimskim stilom, alpsko skijanje, šah, skijaško trčanje, *curling*, hokej i *snowboard*. Nekad su bili zastupljeni i umjetnička gimnastika, skokovi u vodu te vaterpolo (13). Dakle, u sportu osoba s oštećenjem sluha ne postoji sportsko jedrenje, dok je u sportu OSI-ja paraolimpijsko jedrenje postojalo od 2000. godine, ali je uklonjeno s popisa sportova prije Paraolimpijskih igara održanog u Tokiju 2020. godine (14, 15).

Jedrenje je vrlo dinamična i zahtjevna sportska aktivnost za koju se može reći da predstavlja umijeće upravljanja plovnom objektom koji se pokreće isključivo snagom vjetra (16, 17). Dostupno je svima jer je to sport za svakoga; jedino je važno naučiti dijelove jedrilice, savladati osnove jedrenja i naučiti usmjeravati jedrilicu u željenom smjeru (18). Ako je na brodu prisutno više osoba, govorimo o timskom sportu u kojem je komunikacija među članovima tima izuzetno važna jer o njoj ovisi uspješnost samog tima.

Ovim radom nastoji se prikazati projekt „S vjetrom kroz tišinu“ kroz kratak kronološki pregled te kroz definiranje misije, vizije i ciljeva projekta, kao i ciljeva rada Udruge.

PROJEKT „S VJETROM KROZ TIŠINU“

Projekt jedrenja za gluhe i nagluhe osobe pod nazivom „S vjetrom kroz tišinu“ (SVKT) dugogodišnji je projekt koji je započeo 2002. godine i bez prestanka se odvija svake godine, osim u jednoj „COVID“ godini. Projekt su pokrenule dvije riječke udruge: Udruga skipera Jadrana i Udruga gluhih i nagluhih Primorsko-goranske županije (PGŽ). Misija kojom se oni vode je povezivanje i integracija zajednice gluhih i nagluhih osoba sa zajednicom „čujućih“ osoba kroz jedrenje. S druge strane, vizija je povećanje kvalitete života gluhih i nagluhih osoba kroz uklanjanje socijalnih barijera među gluhim i čujućim osobama koje nastaju zbog poteškoća u komunikaciji, kulturoloških razlika i neinformiranosti. Kao glavna aktivnost i cilj koji se provlači iz godine u godinu su nadopunjavanje postojećeg znakovnog jezika s novim znakovima koji se koriste u području nautike, čime se omogućuje osobama s oštećenjem sluha da aktivno sudjeluju u rekreativnom i regatnom (sportskom) jedrenju. Kasnije se nastojalo izjednačiti mogućnosti za OSI-je u smislu rekreativnog bavljenja jedrenjem osiguravanjem adekvatnih prilagodbi kroz „univerzalni dizajn“. Također se nastoji senzibilizirati javnost o prisutnosti osoba s oštećenjem sluha u društvu putem promocije i provedbe projekta, čime se provodi socijalizacija između osoba s oštećenjem sluha i

čujućih osoba te se razbijaju postojeći izazovi između njih. Kroz projekt se dugi niz godina održava i istoimeno jedriličarsko druženje trećeg vikenda u travnju, koje predstavlja završnu aktivnost svih prethodnih organiziranih aktivnosti i radionica tijekom godine. Tijekom godine provodi se i edukacija skipera o osnovama hrvatskog znakovnog jezika te škola jedrenja za gluhe i nagluhe osobe.

Navedenom projektu prethodi ideja o projektu „Animacija i rekreacija jedrenjem gluhih i nagluhih osoba“, koja je započela u veljači 2002. godine i imala je tri osnovne faze: 1) edukacija instruktora jedrenja o znakovnom jeziku; 2) rekreativno jedrenje za gluhe i nagluhe osobe; 3) omasovljenje broja članstva. Kronologija početaka navedenog jedinog i nagrađivanog projekta uključuje i 2003. godinu, kada su imali priliku sudjelovati kao mala posada gluhih i nagluhih u prvoj održanoj regati Jadranski dupin, u kojoj je sudjelovalo ukupno osam jedrilica na zadanoj ruti dugačkoj 14 milja od uvala Čikat, okreta oko otoka Suska i povratka u uvalu (19). Kako bi se promovirala ideja o jedrenju za osobe s oštećenjem sluha i izvan granica Republike Hrvatske, voditelji udruga su 2004. godine prezentirali projekt SVKT u Düsseldorfu, na jednom od najvećih svjetskih nautičkih sajmova. Iste godine jedriličarsko druženje počinje se održavati u priobalnom naselju Nerezine na otoku Lošinju, na kojem su sudjelovale osobe s oštećenjem sluha iz Hrvatske, Slovenije i Švedske. Sljedeće dvije godine broj sudionika projekta bio je ograničen na osobe s oštećenjem sluha (do 30) zbog materijalnih, nematerijalnih i ljudskih resursa. U 2007. godini dobivaju hvalevrijedno priznanje Turističke zajednice Primorsko-goranske županije kao najbolji događaj u 2006. godini na području županije. Ta je godina također važna zbog njihove prezentacije na 15. Svjetskom kongresu gluhih u glavnom gradu Španjolske, Madridu, gdje su prikazali jedrenje gluhih, edukaciju znakovnog jezika i ljepote krajolika Primorsko-goranske županije. Do 2010. godine ostvareni su brojni rezultati, dobivene su nagrade, snimljeni dokumentarni filmovi i otvoreni socijalni profili na internetu. Neki od značajnih postignuća uključuju: osam educiranih skipera, više od 50 educiranih gluhih i nagluhih osoba, četiri sudjelovanja na regatama i pripremljeni materijali za Vodič. Nadalje, preko projekta organizirano je sedam manifestacija koje su ukupno okupile više od 1000 sudionika. Projekt je prepoznat u javnosti te su uslijedile različite nagrade, uključujući priznanje Erste fondacije i priznanje CroNGO¹ programa (20). O samom projektu snimljena su tri dokumentarna filma. Za bolju promociju i dostupnost informacija otvorene su *web*-stranica te tri *social networking* profila. U godinama koje slijede voditelji udruga nastojali su stvoriti vlastitu bazu koja bi omogućila provedbu aktivnosti tijekom cijele godine, uključujući edukacije različitih vještina (meteorologija, kulinarsstvo, strani jezici, podvodne aktivnosti, škola ribarenja i dr.), razvoj znakovnog jezika te školu jedrenja za djecu i mlade s oštećenjem sluha. Stoga je 2014. godine Društvo paraplegičara i kvadruplegičara – Kraljevica postalo suorga-

¹ CroNGO, odnosno potpora hrvatskim nevladinim organizacijama, predstavlja trogodišnji program razvoja nevladinih organizacija koji je financiran od strane Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID), a provodi ga Academy for Educational Development (AED).

nizator projekta, a godinu dana kasnije osnovana je udruga „S vjetrom kroz tišinu“ s adresom u Kraljevici. Grad Kraljevica pokazao se kao odlično odredište zbog svog geografskog položaja – blizine aerodroma na Krku, dobre prometne infrastrukture, okrenutosti k nautičkom razvoju i drugim oblicima turizma. Cilj Udruge je doprinos ekološkoj zaštiti i razvoju rehabilitacijskog turizma usmjerenog na OSI-je i djecu s teškoćama u razvoju kao korisnicima, podizanje ekološke svijesti i pristupačnosti kroz univerzalni dizajn. Nakon formiranja Udruge, napokon je došao red na stvaranje baze, pa je tako započela realizacija projekta stvaranja Mediteranskog nautičkog centra za OSI-je u Kraljevici, koji predstavlja referentnu točku djelatnosti u moru, na njemu i oko njega za OSI-je kao krajnje korisnike tijekom cijele godine. Projekt također uključuje sudjelovanje djece s teškoćama u razvoju i drugih OSI-ja, uz određenu prilagodbu, podršku i moguću redukciju sadržaja aktivnosti. Nadalje, organizirali su prvi stručni skup pod nazivom „More dostupno svima“ na kojem su se razmatrale razne teme vezane za aktivnosti u moru, na njemu i oko njega za OSI-je. Stručnim skupom potiče se umrežavanje raznih dionika – od organizacija koje direktno rade s OSI-jima (registrirane Udruge), preko raznih klubova koji se bave aktivnostima u moru, na njemu i oko njega (ronilački i jedriličarski klubovi te ribolovna društva), do ustanova čiji fokus nije nužno rad s OSI-jima, ali svojim sudjelovanjem obogaćuju kvalitetu života tih osoba. Osim jedrenja, započelo se i s ronjenjem OSI-ja. Udruga ide korak dalje, nastojeći kroz aktivnosti koje se provode tijekom cijele godine postići određeni učinak re/habilitacije, što je važno za poticanje preostalih jakih strana i vještina OSI-ja te za izgradnju zadovoljnih osoba. Do 2014. godine projekt se održavao u mjestu Nerezine na otoku Lošinju, a od 2015. do 2019. godine aktivnosti projekta premještene su u Kraljevicu. Od 2021. godine započelo je okupljanje u Opatiji, odakle se jedri prema Cresu, gdje se nalazi Palača Moise koja je postala domaćin stručnog skupa „More dostupno svima“. U 2023. godini uvedene se nove aktivnosti: 1) u suradnji s Jedriličarskim klubom Reful iz Cresa odvija se mala škola jedrenja za gluhi i nagluhi djecu te male jedriličare iz navedenog kluba; 2) provedba inkluzivne prakse kroz projekciju filmova prilagođenih gluhim i nagluhim osobama te djeci (s titlovima i hrvatskim znakovnim jezikom); 3) posjet Muzeju Apoksiomena na Malom Lošinju uz vodiča i prevoditelja hrvatskog znakovnog jezika.

ZAKLJUČAK

Ovaj hvalevrijedan projekt od velikog je značaja za Republiku Hrvatsku i šire u Europi, osobito za populaciju osoba s oštećenjem sluha, jer im omogućuje da iskuse jedrenje kroz vlastiti angažman, odnosno kao aktivni sudionici. Kroz jedrenje se omogućuje inkluzija osoba s oštećenjem sluha u praksi, a ne samo na papiru. Također se omogućuje inkluzija OSI-ja s obzirom na proširenje i osnivanje Udruge „S vjetrom kroz tišinu“ i njezinih ciljeva.

Unutar projekta nadopunjava se znakovni jezik za gluhe i nagluhe osobe stvaranjem i prilagodbom znakova vezanih uz nautiku, odnosno jedrenje i plovidbu. Takva prilagodba važna je za ostvarivanje adekvatne komunikacije na moru među svim članovima posade na jedrilice.

Nadalje, ovaj projekt ne predstavlja samo inkluzivnu praksu osoba s oštećenjem sluha i drugih OSI-ja u društvenoj zajednici, već je i svojevrsan oblik re/habilitacije, jer se kroz razne aktivnosti u moru, na njemu i oko njega nastoji privući i potaknuti sve OSI-je na sudjelovanje kroz vlastiti angažman. OSI-ji tako imaju priliku koristiti i jačati svoje jake strane unatoč vlastitom invaliditetu te razvijati i unaprjeđivati svoje vještine.

LITERATURA

1. Office of the Surgeon General (US); Office on Disability (US). Understanding Disability. The Surgeon General's Call to Action to Improve the Health and Wellness of Persons with Disabilities. Rockville: Office of the Surgeon General (US); 2005 [pristupljeno 2. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK44671/>
2. National Center on Birth Defects and Developmental Disabilities, Centers for Disease Control and Prevention. Disability and Health Overview. Atlanta: Centers for Disease Control and Prevention; 2024 [pristupljeno 2. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/disability.html#ref>
3. Handicap International - Humanity & Inclusion. One billion people with disabilities: the world's biggest minority!. Montreal: Humanity & Inclusion Canada; 2016 [pristupljeno 2. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.hi-canada.org/en/one-billion-people-with-disabilities-the-world-s-biggest-minority>
4. World Health Organization. Disability. Geneva: WHO; 2023 [pristupljeno 2. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>
5. Pečnikar Oblak V, Campos MJ, Lemos S, Rocha M, Ljubotina P, Poteko K i sur. Narrowing the Definition of Social Inclusion in Sport for People with Disabilities through a Scoping Review. *Healthcare* (Basel). 2023;11(16):2292.
6. Office of the High Commissioner for Human Rights. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Geneva: United Nations; 2006 [pristupljeno 3. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>
7. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. Mapping on access to sport for people with disabilities - A report to the European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union; 2018 [pristupljeno 3. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/061635>
8. Department of Economic and Social Affairs, Division for Inclusive Social Development. Disability And Sports. New York: United Nations; 2016 [pristupljeno 3. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://social.desa.un.org/issues/disability/disability-issues/disability-and-sports>

9. Guett M, Thomas NB, Hovemann G, O'Rourke B, Di-gennaro S, Camy J i sur. All for Sport for All: Perspectives of Sport for People with a Disability in Europe. Lyon: European Observatoire of Sport & Employment; 2011 [pristupljeno 3. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: https://www.researchgate.net/publication/261506543_All_for_Sport_for_All_Perspectives_of_Sport_for_People_with_a_Disability_in_Europe
10. Silver JR. The origins of sport for disabled people. *J R Coll Physicians Edinb.* 2018;48(2):175-180.
11. International Committee of Sports for the Deaf. History. Lausanne: ICSD; c2024 [pristupljeno 7. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <http://www.ciss.org/icsd/history>
12. Petrinović Zekan L, Ciliga D. Sport osoba s invaliditetom [Skripta]. [pristupljeno 2. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: https://www.academia.edu/11106005/Sport_osoba_s_invaliditetom_skripta_dr.sc._Lidija_Petrinović_Zekan_dr.sc.Dubravka_Ciliga
13. Deaflympics – recognised by International Committee of Sports for the Deaf. Sports. Lausanne: ICSD; c2024 [pristupljeno 7. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.deaflympics.com/sports>
14. International Paralympic Committee. Results Archive - Tokyo 2020. Bonn: IPC; c2024 [pristupljeno 7. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.paralympic.org/tokyo-2020/results>
15. Australian Sailing Team. Paralympic Sailing. Milsons Point: Australian Sailing Team; c2024 [pristupljeno 7. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://www.australiansailingteam.com.au/history/paralympic-sailing>
16. Dabov T, Berc G. Značaj sudjelovanja osoba s tjelesnim invaliditetom u jedrenju kao rekreacijskoj aktivnosti. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja.* 2013;49(1):25-36.
17. Struna – Hrvatsko strukovno nazivlje. Jedrenje. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje; c2011 [pristupljeno 11. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <http://struna.ihjj.hr/naziv/jedrenje/19186/>
18. Ell S. Sportsko jedrenje. Zagreb: Znanje; 2004. p. 8-13.
19. Dragozetić I. Jadranski dupin: Iznenadio Prižmić. *SportNet*; 2003 [pristupljeno 9. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <file:///Volumes/NO%20NAME/Za%20članak/Počeci/Sport%20Net%20-%20sportski%20internet%20dnevnik1.htm>
20. Academy for Educational Development. Upitnik za procjenu organizacijskih kapaciteta: Vodič za izradu organizacijskog trening plana. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske – Ured za udruge; c2024 [pristupljeno 11. svibnja 2024.]. Dostupno na URL adresi: <https://udruge.gov.hr/glavni-izbornik-80/access-to-information/publications-3117/croatian-3118/3118>